

Het Lauragebied

Ten oosten van de dorpskern ligt het zogenaamde Lauragebied. De naam is afgeleid van de H. Laurentiuskerk die de spil van het gebied is. Rond de kerk bevinden zich een aantal gebouwen die een van oorsprong rooms-katholieke bestemming hebben of hadden (met één uitzondering). Alle panden zijn monument. De kerk is zelfs rijksmonument.

We noemen ze even op, te beginnen met de kerk zelf, de Heilige Laurentiuskerk (1) met, kijkend naar de kerk, aan de rechterkant de pastorie (2) en aan de linkerkant het voormalige Mariaklooster der Franciscanessen(3). Aan de overkant, met de rug naar de kerk, links de St. Josephschool(4) en rechts de St. Mariaschool(5), respectievelijk de rooms-katholieke jongens en meisjesschool. De zijkant van de meisjesschool staat aan de Kerklaan en aan de overkant daarvan staat de uitzondering van het rooms-katholieke monumentenlijstje, een voormalige manufacturenwinkel en later de eerste slijterij van Heemskerk(6). Lopen we verder de Kerklaan in dan krijgen we aan de rechterkant een zijstraatje. Dit is de ingang van het Sint Agnes-plantsoen(7), achttien, van oorsprong rooms-katholieke, bejaardenwoningen in blokjes van 2 of 4 bij elkaar rondom een plantsoen. We lopen nog even verder de Kerklaan af en komen dan aan de rechterkant bij Kerklaan 11(8), de voor-malige dokterswoning, bestemd voor een katholieke dokter. En niet te vergeten het klooster annex rusthuis van de zusters van de goddelijke verlosser(9). Dit is een korte samenvatting van het Lauragebied zoals op het kaartje nog eens is te zien.

Met uitzondering van het pand Kerklaan 23 allemaal panden met een directe relatie met de rooms-katholieke kerk. Heemskerk is van oudsher een overwegend katholiek dorp met als gevolg dat de kerk veel invloed had op het sociale leven van de inwoners. Negens komt dit sterker tot uiting dan in het Lauragebied. Rondom de kerk was men verzorgd van de geboorte tot aan de dood. Dit wordt vanzelf duidelijk als we de geschiedenis van de monumenten stuk voor stuk gaan beschrijven, te beginnen met de spil, de Heilige Laurentiuskerk.

De kerk is gebouwd in 1889-1891 in opdracht van pastoor van Leipsig. De architect is J.H.Tonnaer. Het ontwerp is een driebeukige kruisbasiliek in neorenaissancevormen met hoge kruistoren en veelhoekige traptorens te weerszijden van de voorgevel. De houten toren op de kruising is met leien gedekt en bestaat uit twee vierkante en twee achtkantige geledingen, gescheiden door

gewelfde dakvlakken. In het schip ronde bakstenen zuilen met natuurstenen banden en ronde scheibogen, waarboven een hoofdstel. Over de hoofdbeuken houten tongewelven met steekkappen, over de viering een zesdelig houten kruisribgewelf. De zijbeuken dragen stenen kruisribgewelven. Gepleisterde wandvlakken, op de tongewelven een rankenbeschildering. Op 10 juli 1890 werd het kruis op de toren geplaatst, het hoogste punt was bereikt. Het ijzeren kruis met loden bol is 3.30 meter hoog en weegt 160 kilo. Op 7 augustus werd de haan geplaatst en een dag later de luidklok. De luidklok weegt 605 kilo en is versierd met een kruis en kruisbeeld en de beeltenissen van 'Joannes' en de 'Heilige Joseph', beide patroonheiligen van pastoor van Leipsig.

In de kerk staan 16 pilaren. 12 ronde die staan voor de 12 apostelen (volgelingen van Christus) en 4 vierkante die staan voor de 4 evangelisten (beschrijvers van het leven van Christus en de blijde boodschap)

De toren werd, nog voor de bouw, door de vicaris-generaal van het bisdom Haarlem afgekraakt. Hij schreef op 17 juli 1889 aan bouwpastoor van Leipsig: " Wat komt er toch een rare toren op je kerk- zoudt ge dat wonderbaren figuur maar niet liever weglaten?- Consulteer er toch eens over met een kunstkenner- want om nu voor altijd uw kerk te mismaken...is toch wat erg!" Gelukkig voor ons heeft pastoor van Leipsig zich niets van dit commentaar aangetrokken en nu is de kerk, juist door haar toren, een rijksmonument.

Beschermheilige van de kerk is de Heilige Laurentius. De kerk is dan ook naar hem vernoemd. De heilige Laurentius was een aartsdiaken in Rome die, volgens de legende, in

258 de marteldood stierf op een rooster met gloeiende kolen waarbij hij de woorden zou hebben gezegd: 'Ziet, ik ben aan één kant gaar, draai mij maar om!'. In werkelijkheid werd Laurentius onthoofd nadat hij op bevel van de keizer de kerkschatten aan het rijk moest afdragen. In plaats daarvan verdeelde hij de schatten onder de armen van Rome met als commentaar dat de armen de waarlijke schatten des kerks waren. Zijn gedenkdag is op 10 augustus. Omdat Laurentius zogenaamd de marteldood op een rooster is gestorven wordt hij afgebeeld met een rooster in zijn hand. Laurentius is ook de beschermheilige van de brandweerlieden en de keukenknechten. In Nederland zijn 20 kerken aan hem toegewijd.

Naast de kerk, kijkend naar de kerk, aan de rechterkant, staat de voormalige pastorie, tegenwoordig parochiecentrum. De pastorie is gelijktijdig met de kerk gebouwd door dezelfde architect. De sobere neorenaissance stijl sluit mooi aan bij het kerkgebouw. De keuze voor de aannemer werd, net als die van de architect, bepaald door de persoonlijke voorkeur van de pastoor. De aannemer werd als volgt omschreven:

‘Van den beginne was de aandacht op den bijzonder gunstig bekende eerlijke en deugdelijke heer Groenendaal gevestigd en stond het vast dat wanneer zijne inschrijving die van de architect nabij kwam het werk hem gegund zou worden’. Op 5 september 1890 konden de pastoor en zijn kapelaan hun intrek nemen in de nieuwe pastorie. In 1991 werd de pastorie verbouwd tot een parochiecentrum.

Aan de linkerkant van de kerk staat het voormalig Maria-klooster der zusters Franciscanessen. Dit gebouw dateert uit 1895. Wederom was de architect J.H. Tonnaer uit Delft die 6 jaar eerder ook de kerk en de pastorie had ontworpen. Het klooster is gebouwd in een eclectische stijl met voornamelijk aan de gotiek ontleende motieven.

In 1876 was de boerderij die er oorspronkelijk stond al aangekocht door het kerkbestuur om er een katholieke lagere school en geestelijke zusters ter bewaring en opvoeding der kinderen in de parochie van Heemskerk te huisvesten. In 1884 kwamen er 6 zusters van de congregatie van Zusters Franciscanessen uit Rotterdam en kon een naai- en breischool van start gaan. Er waren 200 leerlingen. In 1895 ging men over tot de bouw van een klooster met een Bewaar- Naai en Leerschool met 6 klassen. Er waren toen 343 kinderen op school. Rond de eeuwwisseling woonden er 14 zusters in het klooster waarvan 4 onderwijzeressen. Het schoolgebouw is later gesloopt. De zusters vertrokken in 1974. Sindsdien is het gebouw in gebruik als uitvaartcentrum.

In het torentje hangt een kleine bronzen luiklok. In de linkervoorgevel staat ter hoogte van de zolder de patroonheilig van het klooster, Maria, in een beeldnis.

Met de rug naar kerk ziet men links de rooms-katholieke jongensschool St. Joseph.

De school met 8 klassen werd in 1918 gebouwd in opdracht van het R.K. Parochiaal Kerkbestuur van de H. Laurentius. De opdracht ging naar de Haarlemse architect W. Robbers. De laagste inschrijver op de aanbesteding was de heer van Deursen uit Haarlem maar hij leverde zijn biljet één minuut te laat in aangezien de postbeambte pas om 1 minuut over negen het eerste poststuk bezorgde. In eerste instantie

ging het werk dan ook naar B. Nijman uit Heemskerk. Het bisdom bemoeide zich ermee aangezien er van de kant van de heer van Deursen geen sprake van fraude was en de offerte van de heer Nijman f 4000,- duurder uitviel dan die van de heer van Deursen. In overleg met de architect, de heer Nijman en de vicaris-generaal kreeg de heer Nijman een compensatie van f 500,- waarna hij van het werk afzag. Alle onderaannemers moesten rooms-katholiek zijn tenzij er geen goede katholieke onderaannemer te vinden was of deze te duur waren.

Op de laatste dag van 1918, 31 december werd de school ingewijd door deken A. Waare van Beverwijk. Het gebouw heeft ruim 50 jaar als school gediend. Tegenwoordig is het in gebruik door de Nozem (podium) & de Non (café), ook is het een dependance van de Muziekschool Heemskerk.

Nog steeds met de rug naar de kerk kijken we nu naar rechts waar de voormalige meisjesschool St. Mariaschool staat. De 14-klassige school werd in twee fasen gebouwd. De eerste fase door de heer van Deursen die net klaar was met de jongensschool. De tweede fase ging van start in 1920 door twee aannemers, de heer Henneman uit Heemskerk en de heer Tromp uit Castricum die beide de laagste inschrijvers waren. Als opzichter bij de bouw werd de heer Rozenstrate aangesteld. Op 2 januari 1921 werd de school ingewijd. De school telde 8 klassen voor het lager onderwijs, 3 lokalen voor de bewaarschool en 3 naaischoollokalen. Tijdens de mobilisatie waren er in de school soldaten gelegd. Tot 1971 was de lagere school in het gebouw gevestigd. Daarna heeft het enige jaren huisvesting gegeven aan de katholieke huishoudschool 'Debora Baecke'. Momenteel is het in gebruik door de kunstuitleen, Radio Heemskerk, verschillende kunstenaars en cultureel café Lokaal.

Het buitenbeentje in dit artikel maar wel vermeldenswaardig is het pand op de hoek van de Kerklaan en de Anthonie Verherentstraat. Een manufacturenwinkel met woning uit 1905. De opdracht voor de bouw werd gegeven door H.J.M. Bergfeld die hier tot in de jaren dertig zijn winkel had. De voorgevel is uitgevoerd in een late art nouveau stijl. Kenmerken van deze stijl zijn onder andere de drieruits bovenlichten, het kleurige siermetsel-werk en de buiten de goot uitstekende gootklossen. Na de oorlog vestigde Frans

Bekker in het winkelgedeelte de eerste slijterij van Heemskerk, 'De Berkelaer' geheten. Daarna deed het dienst als architectenbureau en als districtskantoor van de FNV. Vanaf 1995 was het in gebruik als assurantie kantoor annex woonhuis. Tegenwoordig is het alleen woonhuis.

We lopen de Kerklaan in, voorbij de school, tot we aan de linkerkant een zijstraatje tegenkomen. Dit is de ingang van het Sint Agnesplantsoen.

Een complex van 18 bejaardenwoningen die in groepjes van 2 of 4 zijn gebouwd. De huisjes

zijn in 1952 gebouwd in opdracht van de Sint Agnesstichting. Het plantsoen heeft zichtlijnen op zowel de kerktoren van de H. Laurentiuskerk als die van de dorpskerk. Oorspronkelijk mocht er in Heemskerk vanaf 1948 niet gebouwd worden omdat Beverwijk moest uitgroeien tot een grote, nieuwe stad met 250.000 inwoners. Voor Heemskerk was dan geen plaats meer. Het dorp zou worden opgeslokt door de grote stad. Voor woningen voor de eigen inwoners voor wie het onmogelijk was om naar Beverwijk te verhuizen werd een uitzondering gemaakt. Dit was het geval bij het complex bejaardenwoningen. Heemskerk verkreeg bij uitzondering toestemming om te bouwen. Er waren genoeg gegadigden voor de nieuwe huisjes. Vooral tuinderweduwen die noodgedwongen bij één van de kinderen moesten inwonen hadden belangstelling.

Pastoor van der Nouweland prees de huisjes als volgt aan: "Vóór een zalige dood gun ik u echter eens nog een mooie, rustige levensavond. Getuige de 22 huisjes, die met rasse schreden hun eindvoltooiing naderen. Wie zich nog niet opgegeven heeft, moet nu toch heus niet langer wachten. Want er zijn er zeer waarschijnlijk te kort in plaats van te veel. De wekelijkse huur zal de f 10,00 niet overschrijden, meer kan ik nog niet zeggen. Hebt u al eens een kijkje genomen, zo door de ramen heen? Het is een lieve lust, hé, die snoezige woninkjes."

We verlaten het plantsoen weer aan de kant van de Kerklaan en lopen door tot nummer 11 aan de rechterkant van de laan. Hier staat de voormalige dokterswoning nu notariskantoor. Het pand stamt uit 1917 en is gebouwd in nieuw-historische stijl in opdracht van het R.K. Parochiaal Kerkbestuur van de H. Laurentiuskerk. Pastoor Boonekamp had de bestuursleden overtuigd van de noodzaak voor een katholieke dokter in de overwegend (80%) katholieke gemeente. Er was echter geen geschikte dokterswoning voor handen. De bouw werd gegund aan J. Henneman onder voorwaarde dat de werkzaamheden zoveel mogelijk door Heemskerkse vakmannen zou worden uitgevoerd.

Naast Kerklaan 11, links als u naar het pand kijkt, staat het voormalige rusthuis St. Joseph. Het rusthuis werd geleid door de zusters van de Goddelijke Verlosser die vanaf 15 januari

1929 in Heemskerk actief waren in de wijkverpleging. Eerst tijdelijk inwonend bij de zusters Franciscanessen in het Mariaklooster, later in een huisje aan de Kerkweg. In 1932 kregen ze een woonruimte aan het Kerkplein toegewezen (tegenover de kerk waar nu de cafetaria en de bloemenzaak gevestigd zijn). Op rekening van de Congregatie van de zusters mocht er in Heemskerk een rusthuis voor ouden van dagen gebouwd worden. Hoewel de burgemeester voor de bouw was stemde de

gemeenteraad tegen. Burgemeester Vreugde richtte zijn verzoek vervolgens aan de Kroon en verkreeg volledige toestemming. Ter herinnering aan dit feit werd er een kroontje geplaatst voor het raampje aan de voordeur. Op 1 juni 1939 werd met de bouw gestart. Tijdens de oorlog diende de kelder van het gebouw als schuilplaats bij luchtaanvallen. Ook het rusthuis viel tijdens de oorlog onder de evacuatieplicht. Twee zusters kregen verlof om in Heemskerk te blijven. De zusters en enige bejaarden keerden na enkele dagen weer terug. Liever clandestien in de eigen gemeenschap dan op bevel bij anderen inwonen. Het rusthuis bood bovendien onderdak aan vele jongemannen (onderduikers) die bang waren voor razzia's. Tijdens de oorlog fungeerde het rusthuis tevens als kraamkliniek. Een situatie die na de oorlog bleef bestaan. Het mortuarium was ook in het rusthuis gevestigd. In 1949 startte men dan ook met een verbouwing en aanbouw van een nieuwe vleugel. Het rusthuis werd nu de Kraam- en Ziekeninrichting Sint-Joseph. Op het einde van de jaren '70 van de vorige eeuw draaide het verpleeghuis op volle sterkte. Er werden maar liefst 70 zieken verpleegd. Met de komst van verpleeghuis 'Heemswijk' (1974) en het nieuwe Sint-Jozefziekenhuis (1978) kwam er langzaam een einde aan de verzorgende taak van de zusters. In 1981 vertrokken zij dan ook uit Heemskerk naar Beverwijk. Meer dan 50 jaar gezondheidszorg door kloosterzusters werden hiermee afgesloten. Een deel van het gebouw werd bestemd voor woningbouw, het grote middendeel werd aangepast voor de muziekschool (1983) en in 1989 werd de tweede verdieping in gebruik genomen door de Historische Kring Heemskerk.

U ziet het, op een oppervlakte van 1 km², speelde zich vrijwel het hele katholieke leven af. Van geboorte tot dood en daartussenin de schoolgang, ziekte en zeer, en niet te vergeten rust na een werkzaam leven. Een unieke buurt die een stukje geschiedenis weergeeft welke voor het nageslacht bewaart moet blijven.